

Nye opplysninger i rapport fra øyenvidnet Finn Støren:

Quislings og Terbovens dramatiske kamp om Hitler i Berlin januar 1945

Reichskommissars plan om å henrette 10000 nordmenn, godtatt av der Führer, ble forpurret i siste øyeblikk med Himmlers hjelp!

For Morgenbladet av Johan Scharffenberg

✓
HSS

100261

Det siste møtet mellom Hitler og Quisling ble ikke fullt så hjertelig som dette, i 1943. Selv i januar 1945 hadde NS-føreren illusjoner om at Hitler ville gi Norge navhengighet, men den dramatiske Berlin-misjonen denne artikkel handler om, knekket troen på Hitler — selv hos Quisling.

IS-Morgenbladet 27. januar 1952. Det bli tatt inn i en større sammenheng.

omtalte jeg Quislings siste møte med Hitler i slutten av januar 1945. Denne artikkel ble sendt til Finn Støren i Argentina og i et brev av 24. april 1952 til en tidligere medarbeider imøte-gikk han enkelte punkter i den og gav en utførlig skildring av besøkets formål og forløp, han tillot uttrykkelig at jeg fikk lese hans fremstilling.

I statskalenderen for 1943 er Støren (født 1893) oppført som ekspedisjonssjef i «direktoratet for spesialorientering» i «førens og ministerpresidentens kanselli», ansatt 1940. Quisling brukte ham som sin diplomatiske representant. Han ledsaget Quisling på dennes siste besøk

Flv. konsul Finn Støren, under okupasjonen ekspedisjonssjef i 'Direktoratet for Spesialorientering', ledsaget Quisling på den siste misjon til Hitler i januar 1945. — Støren flyktet til Argentina høsten 1948, før saken mot ham kom opp.

i Berlin og er for så vidt et førstehandsvidne.

Jeg fikk allerede høsten 1951 muntlige og skriftlige forklaringer av to unge nordmenn som den gang oppholdt seg i Berlin, og har nu igjen talt med dem og sammenholdt deres erindringer med Størens fremstilling, på viktige punkter stemmer de overens, men da det ikke foreligger samtidige opp-tegnelser, er det ikke mulig sikkert å fastslå alle enkeltheter.

Størens fremstilling viser hvilke illusjoner Quisling ennå i januar 1945 nærte med hensyn til Hitlers planer for Norges fremtid etter en tysk seier, og den avslører en terrorplan som Terboven fikk Hitler til å godkjenne, men som Quisling mot-satte seg.

Her skal Quislings program

DRØMMEN OM FREDS-SLUTNING

Allerede før «statsakten» på Akershus 1. februar 1942 da Quisling ble «ministerpresident», fremholdt Frederik Prytz i et foredrag viktigheten av fredsslutning med Tyskland.

For Quisling og NS ble dette og gjenopprettelse av en norsk hær hovedformål som stadig ble nevnt til Hitler, men møtte skarp avvisning. Allerede i en skrivelse av 17. september 1942 fra Reichsminister Lammers til Quisling ble det fremholdt at Hitler ville utsette fredsslutningen med Norge til hele krigens avslutning, og Quisling fikk pålegg om at enhver drøftelse av politiske spørsmål vedkommende Norge skulle foregå gjennom Reichskommissar Terboven.

Generalmajor Bernhard von Lossberg skriver i sin autoritative bok «Im Wehrmachtführungsstab» (s. 64) at Quislings største ønske var opprettelsen av en egen norsk hær som han ville stille til Hitlers forføyning for krigen mot Russland. Denne tanke avviste såvel Hitler som Terboven fullstendig. Hverken trodde de at Quisling hadde den for et slikt foretagende nødvendige støtte i folket, eller ville de allerede nu innrømme Norge den stilling som selvstendig stat som er forbundet med dannelsen av en egen hær («... noch wollten sie Norwegen schon jetzt die mit der Bildung eines eigenen Heeres verbundene staatliche Selbständigkeit einräumen.»)

Ved et besøk hos Hitler i april 1943 fikk Quisling igjen beskjed om at avgjørelsen måtte utstå.

Det er nu tilfulle dokumentert at det var Hitlers plan å innlemme Norge og Danmark i det stortyske rike, men han gav Quisling forsikringer om at Norge skulle gjenvinne sin «frihet og selvstendighet».

Terbovens tale 26. september 1943 burde ha vakt sterk tvil om arten av denne «selvstendighet», og da et tysk nederlag tegnet seg stadig mer truende, fant Quislings finansminister Prytz det nødvendig at «den nasjonale regjering» søkte å oppnå en mer selvstendig stilling. Dette fremholdt han for Quisling 25. september 1944 i en skrivelse han fikk tillatelse til å foredra i et ministermøte 28. september.

FORSLAGET

Han fremholdt at når Finnmark ble erobret av russerne, ville det kanskje bli etablert «en ny norsk regjering på norsk jord», og da ville «den nuværende nasjonale regjerings stilling — således som den idag er fundamentert — bli uholdbar». Derfor foreslo Prytz

2.
«at Ministerpresidenten tar opp forhandlinger med Føreren for Det stortyske rike med sikte på:

- 1) A fastslå at det hersker og alltid har hersket fredstilstand mellom Det stortyske rike og Norge representert ved den nasjonale regjering,
- 2) At Ministerpresidenten som riksforsender overtar den fulle regjeringsmyndighet i Norge,
- 3) At Det stortyske rike i denne forbindelse forplikter seg til å ville respektere Norges frihet, selvstendighet, udelelighet og uavhengighet,
- 4) At Rikskommissariatet trekkes tilbake og at Det stortyske rike i stedet lar seg representere i Norge ved en ambassade, likesom Norge blir representert ved en ambassade i Berlin.»

9 ministre sluttet seg til denne henstilling, selvfølgelig i forståelse med Quisling selv.

MØTET BERAMMES

Denne skrivelse nevnte Støren ikke. Quisling var ikke, som påstått, selv i Tyskland i midten av 1944, men Støren på hans vegne for å forberede et møte med Hitler. Dette ble imidlertid stadig utsatt fra tysk side og sabotert av Terboven. Under et nytt besøk i desember fikk Støren fastsatt møtet til januar 1945. Fra norsk side var det satt opp følgende program som synes på forhånd å være meddelt de tyske myndigheter:

I. Offisiell fredsslutning mellom Norge og Tyskland.

- a) Et nøytralt Norge.

- b) Norsk-tysk handelsavtale, frihet for Norge til å stå fritt i sin handel med Danmark og Sverige under hensyntagen til like rett for Tyskland.

- c) Tysk siviladministrasjon bort fra Norge.

- d) Ambassade i Oslo og Berlin.

- e) Norsk-tysk vennskapspakt.

- f) Norge bidrar til forsvar av egne grenser.

- g) Norsk medvirkning (initiativ) til istandbringelse av regionalavtale mellom Norge, Sverige, Danmark og Finland (Finnland senere utgått) til en nøytral blokk, men forpliktet til å overta Skandinavias forsvar.

II. Europapakt.

Herom skrev Støren: «Utarbeidet av Quisling og meg Senere funnet av de allierte og Churchill benyttet dette forslag som grunnlag for sin tale til studentene i Zürich.»

Kommentar er overflødig. Størens gjengivelse stemmer med det referat de to unge nordmenn gav meg i november 1951.

HITLER LOT QUISLING VENTE

Quisling og Støren reiste i annen halvdel av januar 1945 med fly til Berlin, ledsaget av den tyske politisjef Fehlis. Kort etter kom Terboven selv til Berlin og fikk straks adgang til Hitler, mens det varte to eller tre dager til Quisling ble mottatt.

Det har ikke vært mulig å fastslå sikkert datoen for Quislings ankomst, mine hjemmelmenn tror at det må ha vært tirsdag 23. januar.

Sikre holdepunkter er at Hitler — ifølge det stenografiske referat i «Hitlers directs his war» — 27. januar klaget over at han skulle ha et møte med Quisling for å «hypnotisere» ham.

28. januar ble det offentliggjort en offisiell meddelelse om den «tilidsfulle og hjertelige samtale» mellom Hitler og Quisling, i nærvær av Ribbentrop, Lammers, Bor-

mann og Terboven og på norsk side Støren.

Efter Størens fremstilling synes det å ha vært et par forutgående korte møter og et avskjedsmøte. Det norske program kom overhodet ikke under realitetsbehandling, det som virkelig hendte, skildres således:

Quisling bodde i Gästehaus des Reiches. I ventetiden mens Terboven bearbejdet Hitler, søkte Quisling, Støren og deres to medarbeidere støtte hos Rosenberg, som erklærte seg selv «kaltgestellt» og maktløs, samt Goebbels, Berger (Himmlers stedfortreder) og andre størrelser. De utarbejdet også et mer beskjedent subsidiært program med krav om opphør av gisselskytning og standretter, opphør av deportasjon, hjemsendelse av studentene m. m. Det lyktes å hindre åtenkte nye rekvisisjoner i Norge.

Størst interesse har Størens skildring av en bankett Lammers holdt i Gästehaus til ære for Quisling. En rekke ministre og høyere embedsmenn var til stede, bl. a. den nye øverstkommanderende i Norge, general Boehme.

TI TUSEN NORDMENN SKULLE SKYTES

«Da vi satt og drakk kaffe i salongen etter middagen kom plutselig Terboven til syne sammen med sin representant i Berlin, Wittler. Terboven meddelte høytidelig at der hadde funnet sted et attentat på Nordlandsbanen hvor et tog med tyske militære var ødelagt. Han kom direkte fra et møte med Hitler, sa han, og han fremla et dokument som var utferdiget sammen med Hitler (eller forfattet av Hitler). Dette dokument ventet på Quislings underskrift. Terbovens underskrift forelå alt, og Quisling skulle underskrive som Norges statsminister.

«Quisling fikk dokumentet og menn ble gitt ham til underskrift. Jeg iakttok nøyaktig Quislings ansiktsuttrykk under gjennomlesningen. Hans uttrykk ble meget markert og han ble meget blek, noe som tydet på at han var uhyre opprørt. Istedenfor straks å undertegne, som Terboven forsøkte å få ham til, overleverte Quisling dokumentet til meg. Bad meg lese det nøyaktig igjennom og si hva jeg mente om det. Situasjonen var ganske dramatisk, idet samtlige forstod at det var et viktig dokument uten at det foreløbig var kjent av andre enn Quisling og Terboven. Jeg leste dokumentet igjennom langsomt. Det var avfattet som en resolusjon, idet Hitler deri hadde gitt Terboven som Reichskommissar og Quis-

ling som Norges ministerpresident tillatelse til å forandre sin politikk overfor den norske befolkning og nu gå frem med den nødvendige hårdhet for å knekke sabotasjelysten i Norge. Der var i den anledning blitt godtatt det forslag som var fremkommet fra R.K. Terboven og ministerpresident Quisling om at der straks, på grunn av den nettopp stedfundne sabotasje på Nordlandsbanen, hvorunder mange tyske soldater hadde mistet livet, skulle foretas gisselskytning. Det ble nevnt et antall på 10 000 — ti tusen —. Dokumentutkastet foreligger.

«Da jeg var ferdig med gjennomlesningen bad Quisling (meg) igjen om å si min mening. Jeg sa da det første som falt meg inn: «Før man undertegner et sddant dokument bør noen tenke seg godt om og sove på tanken.» Jeg ble straks avbrutt av Terboven som sa at der Führer ventet på å få det underskrevne dokument. Gisselskytningen skulle begynne samme natt, uten at der var felt noen dom, og kun en anklage var herefter nok for å få et menneske skutt. Den samme scene som utallige ganger tidligere utspant seg. Quisling inntok sin stilling som Sfinx og jeg måtte føre ordet. Terboven, som ikke alltid var rolig når han diskuterte, var i den senere diskusjon meget ubehersket og fremholdt sterkt at det var forbundet med fare for vedkom-

Josef Terboven.

mende ikke å adlyde der Führers ordre. Og dette var å betrakte som en ordre. Å underskrive.

Min replikk til dette gjengir jeg ordrett: «På denne måte tvunget til øyeblikkelig å si min mening, uten å få tid til å studere dokumentet nærmere, må jeg si at såvidt jeg kan se kan ingen norsk ministerpresident underskrive et sådant dokument. En norsk ministerpresidents oppgave er å ivareta norske medborgeres interesser, ikke å medvirke til å forøde norske borgeres liv. Såvidt jeg vet har alltid ministerpresident Quisling vært en sterk motstander av den tidligere tyske gisselskytning i Norge. Vi er nu her i Berlin for å forhandle oss frem til at den tyske siviladministrasjon, inklusive Dem, hr. Reichskommissar, forsvinner fra Norge og ikke for å underskrive dette hårreisende dokument som samtidig slår benene under vårt forhandlingsgrunnlag.» Jeg så at Quisling umerkelig gav meg et bifallende blick. Terboven eksploderte fullstendig og skrek at jeg alltid hadde ødelagt det gode og tillidsfulle samarbeide mellom der Führer, Tyskland, Terboven og Quisling, og at der Führer var oppmerksom på dette, samt at han (der Führer) straks skulle bli gjort oppmerksom på at jeg motarbeidet hans ordre. Quisling sa nu sin første bemerkning. Ordrett gjengitt: «Sendemann Støren har uttalt hva jeg og hele min regjering mener, og, hr. Reichskommissar, De kan betrakte hr. Størens uttalelse som kommende fra meg som ministerpresident.» Etter denne replikk fra Quislings side forlot straks Terboven stedet med en slengbemerkning om at vi nu skulle se hva som ville hende. Typisk var det at ikke en av de andre tilstedeværende tyskere bl. a., Kaltenbrunner hadde ytret et ord. Som rimelig var ble selskapet umiddelbart hevet og jeg gikk med Quisling til hans private salong for å diskutere saken.»

HIMMLER MOT TERBOVEN

For å stoppe Terbovens aksjon satte de seg i forbindelse med Goebbels og gjorde ham oppmerksom på hvilken redselspropaganda dette ville bli mot tyskerne. Kl. 2 om natten fikk de sendt beskjed til Himmler.

Både Goebbels og Himmler lovet straks å gjøre forestillinger hos Hitler for å hindre at planen ble satt ut i livet.

Neste morgen kl. 7 fikk de beskjed om at Terboven hadde forlatt Berlin kl. 4½ «i unåde» og at ingen gisselskytning skulle foretas.

Hitler som var blitt roligere efter sitt første utbrudd, sa ved avskjedens ordrett:

«Jeg er meget velvillig interessert i Deres forslag, hr. Quisling, som vi skal underskrive så snart krigen er avsluttet. Særlig interesserer meg sterkt Deres utarbeidelse av statutter til en Europapakt. Jeg vil be den kjære Gud om tilgivelse for de våpen jeg i krigens siste fire (4) dager vil sette inn. Det er beklagelig at folk ennå ikke forstår at det er den endelige kamp mellom Øst og Vest som er begynt.»

Det var Hitlers siste ord til dem.

Til de to unge nordmenn sa Quisling at nu hadde også Hitler brutt sine løfter til ham.

På tilbakeveien besøkte Quisling i København dr. Best, som har forklart for Sverre Hartmann at Quisling hadde vært nedstemt over møtet med Hitler og hadde utviklet sin plan om at de tyske tropper efter Tysklands sammenbrudd kunne bli i Norge som en norsk hær under ham.

Som tidligere generalstabsoffiser burde Quisling allerede lenge før ha innsett at Tyskland hadde tapt krigen, derfor burde han ikke ha funnet det i sitt fedrelands interesse fremdeles å knytte Norge til det stor-tyske rike.